

Obecný úvod do právní problematiky

Text k modulu– část 2.

Rodinné právo

Autor: JUDr. Eva Karhanová-Horynová.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Rodinné právo

1. Úvod do rodinného práva, základní pojmy
2. Manželství - vznik, zánik, práva a povinnosti manželů, neplatné a zdánlivé manželství
3. Rodičovství - mateřství, určování a popírání otcovství
4. Vztahy mezi rodiči a dětmi - rodičovská zodpovědnost, zásahy do rodičovské zodpovědnosti
5. Instituty náhradní rodinné péče - osvojení, pěstounská péče, ústavní výchova, ochranná výchova
6. Sociálně - právní ochrana dětí
7. Ochrana před domácím násilím

Pojem, předmět a postavení v systému práva

Rodinné právo - je součástí soukromého práva (v něm si jsou subjekty rovny)

Základní pojmy

- **Rodina** - legální definice v podstatě neexistuje, charakteristiku rodiny lze najít v Občanském zákoníku, v zákoně o sociální podpoře aj.
 - **Z hlediska současného občanského práva** jsou za rodinu považované tzv. osoby blízké „ příbuzní v řadě přímé, sourozenci, manžel, jiné osoby v poměru rodinném nebo obdobném se pokládají za osoby sobě navzájem blízké, jestliže by újmu, kterou by utrpěla jedna z nich, druhá důvodně pocítovala jako újmu vlastní „ - § 116 Obč.Z
 - **Zákon o rodině (ZOR)** - vymezuje rodinu jako vztah mezi manžely a jako vztahy mezi rodiči a dětmi
 - **Manželství** - vymezeno v § 1 ZOR: „manželství je trvalé společenství muže a ženy založené stanoveným způsobem“
 - **Registrované partnerství** - vymezeno v § 1 zákona č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství, v úplném znění
 - „ je to trvalé společenství dvou osob stejného pohlaví vzniklé způsobem stanoveným tímto zákonem (dále jen „partnerství“)
 - **Druh a družka** - nesezdané soužití bez oficiálního statutu, (faktický nikoliv právní vztah)
-

Charakteristické rysy rodinně-právních vztahů

- Jde o specifický typ společenských vztahů
 - Charakteristické společné rysy:
 - a) subjekty spojené osobním vztahem
 - b) převážná část ustanovení ZOR má morální charakter, u kterých není stanovena sankce za jejich porušení
 - c) dlouhodobost vztahů
-
-

Principy rodinného práva

Pod pojmem princip se obecně rozumí soubor obecných právních kategorií, které je možné formulovat na základě teoretických zobecnění těch charakteristik společenských vztahů, které jsou pro právní regulaci těchto vztahů významné

Rodinné právo je založeno na principech, které

a) upravují jednotlivé druhy rodinně-právních vztahů (např. rovné postavení dětí narozených v manželství i mimo ně, dobrovolný vstup do manželství aj.)

b) obecné principy, které se dotýkají rodinně-právních vztahů bez ohledu na subjekty:

- princip blaha dítěte
- princip rovnosti subjektů
- princip vzájemné pomoci

Hlavním principem rodinného práva je princip blaha dítěte - pojem upravený v Deklaraci práv dítěte, v Úmluvě o právech dítěte

Mimo jiné je tento pojem upravený v ust. § 5 zákona o sociálně-právní ochraně dítěte

„Předním hlediskem sociálně-právní ochrany je zájem o blaho dítěte“

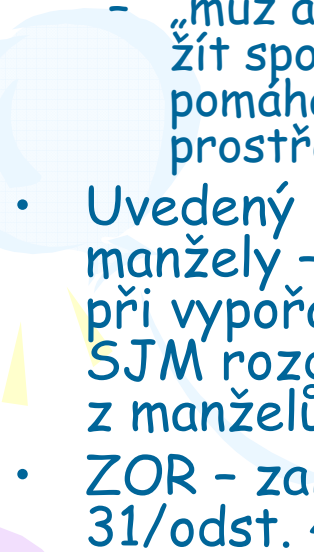

Pojem se dá vymezit jako „vytváření prostředí přátelského dětem“

Princip rovnosti subjektů

Jde o rovnost mezi manžely, mezi rodiči a dětmi

Princip vzájemné pomoci

- Subjekty rodinného práva plní svoje povinnosti v rámci svých možností a schopností - tento princip se promítá zejména do ust. § 18 ZOR
 - „muž a žena mají v manželství stejná práva a povinnosti. Jsou povinni žít spolu, být si věrni, vzájemně respektovat svoji důstojnost, pomáhat si, společně pečovat o děti a vytvářet zdravé rodinné prostředí“ - ust. §18 ZOR
 - Uvedený princip se promítl i do úpravy majetkových vztahů mezi manžely - vzájemná pomoc a péče o společnou domácnost, SJM - při vypořádávání se tento princip projevuje např. tím, že nebude SJM rozděleno rovným dílem, ale přihlédne se k tomu, jak se kdo z manželů zasloužil o nabytí a udržení společného majetku,
 - ZOR - zakotvuje také povinnost dětí pomáhat rodičům - ust. § 31/odst. 4 ZOR, ust.45/ost.3 ZOR
-
-

Prameny rodinného práva

- Základním pramenem - **Listina základních práva a svobod (čl. 32)**
- Zákon č. 94/1963 Sb., zákon o rodině v úplném znění (dále jen ZOR)- účinný od 1. 4. 1964
- Systematika ZOR:
 - 1) Manželství (ust. §1-29)
 - 2) Vztahy mezi rodiči a dětmi (ust. § 30 - 84)
 - 3) Výživné (ust. § 85-103)
 - 4) Závěrečná ustanovení (§ 104-109)
- Řada důležitých novel - např. tzv. velká novela - zák. č. 91/1998 Sb., - zejména změny v souvislosti s rozvodem manželství, v úpravě vztahů mezi rodiči a dětmi, aj.

Prameny rodinného práva

- Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí - upravuje sociálně právní ochranu dětí, kterým zemřeli rodiče, u kterých rodiče neplní rodičovskou zodpovědnost, dále také upravuje působnost orgánů, které vykonávají tuto ochranu dětí, a také upravuje další skutečnosti rodinného práva
 - Zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení
 - Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, v plném znění - použije se tehdy, pokud ZOR nestanoví něco jiného
 - Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, v úplném znění - upravuje procesní část - je právní normou, která upravuje soudní řízení ve věcech rodinně-právních
 - Zákon č. 97/1963 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním - v něm jsou upravené zvláštní kolizní normy pro vztahy mezi manžely, rodiči a dětmi a opatrovnictví
-

Manželství

- „Manželství je trvalé společenství mezi mužem a ženou založené zákonem stanoveným způsobem“
 - Účelem tohoto svazku je založení rodiny a řádná výchova dětí - vymezení uvedeno v ust. §1 ZOR
 - Manželství vzniká a zaniká pouze zákonem předepsaným způsobem
-
-

Charakteristické rysy manželství

- vznik zákonem předepsaným způsobem (před matričním úřadem, před orgánem registrované nebo náboženské společnosti, na základě souhlasného projevu vůle snoubenců, dvou svědků)
- vzniká pouze mezi mužem a ženou (tím je vyloučeno, že by manželství mohlo být uzavřeno mezi osobami stejného pohlaví - to je řešeno tzv. registrovaným partnerstvím a nelze na roveň manželů stavět i faktické soužití muže a ženy - kdy jde o vztah druh - družka)
- vzniká jako dobrovolně a svobodně uzavřené životní společenství (svoboda uzavřít manželství je omezena minimálně - v podobě okolností vylučujících uzavření manželství)
- vzniká jako rovnoprávné společenství mezi mužem a ženou (vyjádřeno v ZOR v ust. § 18 - „ muž a žena mají v manželství stejná práva a povinnosti “).

Okolnosti, které vylučují možnost uzavřít manželství

Stanoveno zákonem, pokud by taková okolnost nastala - bude to mít za následek neplatnost manželství

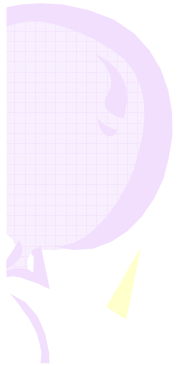
1. překážka bigamie - znamená, že nemůže být uzavřeno manželství s již ženatým mužem nebo vdanou ženou
2. příbuzenství - jde o nemožnost uzavřít manželství mezi předky a potomky v řadě přímé, jde o překážku, která se vztahuje na příbuzenství založené osvojením
3. nedostatek sňatečního věku - překážka nezletilosti

Jedná se o tzv. sňatečnou způsobilost, která je daná dosažením zletilosti (problematiku způsobilosti řeší Obč.Z - ust. § 8/odst. 2 - „ Zletilosti se nabývá dovršením osmnáctého roku. „

1. překážka duševní poruchy
2. nelze uzavřít manželství s osobou, která trpí duševní poruchou - lze v případě, že by této osobě soud povolil manželství uzavřít
3. vada právního úkonu
4. ust. § 15a/odst.1 ZOR - „Manželství je neplatné, jestliže prohlášení o uzavření manželství bylo učiněno v důsledku bezprávné výhrůžky, anebo omylu týkajícího se totožnosti jednoho ze snoubenců nebo povahy právního úkonu uzavření manželství“.

Prohlášení snoubenců před vznikem manželství

1. prohlášení o vstupu do manželství
snoubenci prohlašují souhlasně před příslušným orgánem, veřejně, za účasti 2 svědků a slavnostním způsobem, že vstupují do manželství
 2. prohlášení o neexistenci okolností vylučujících uzavření manželství
 3. prohlášení o tom, že navzájem znají svůj zdravotní stav
 4. prohlášení o tom, že zvážili úpravu svých budoucích majetkových vztahů (rozsah SJM, uspořádání budoucího bydlení, hmotné zajištění rodiny ...)
 5. prohlášení o příjmení
Zde existují 3 možnosti:
 - a) příjmení jednoho z nich bude jejich příjmením společným
 - b) každý si ponechá své dosavadní příjmení - zde je nutné učinit prohlášení o tom, jaké příjmení budou používat pro jejich společné děti
 - c) zdvojené příjmení - k nově přijatému příjmení si snoubenec/snoubenka ponechá příjmení předchozí (pak je nutné toto příjmení v uvedené formě používat - vždy je jako 1. užívané příjmení přijaté)
-
-

Formy uzavření manželství

Do 1. 7. 1992 - v české právní úpravě existovala pouze možnost uzavřít manželství ve formě civilní, tj. před orgánem státu a církevní sňatky nebyly právní úpravou povolené

Civilní sňatek uzavíraný před orgánem státu (ten je zákonem vymezený - obecní úřad, který je pověřený vést matriku nebo úřad, který plní jeho funkci) a před subjektem, který je oprávněn přijmout souhlasné přijetí snoubenců o vstupu do manželství)

Průběh obřadu není přímo upraven žádným právní předpisem

Uzavření sňatků v případě ohrožení života jednoho ze snoubenců - je upraveno v ZOR v podobě zjednodušené formy uzavření manželství - kdy manželství je možné v daném případě uzavřít před kterýmkoliv obecním úřadě

Církevní sňatek

- I zde musí být splněné podmínky ZOR (skutečnost, zda jsou splněné podmínky, které stanoví církevní předpisy, není z hlediska ZOR právně relevantní)
- Uzavíraný před orgánem státem registrované církve nebo náboženské společnosti (seznam na stránkách Ministerstva kultury) - pokud by to tak nebylo, jednalo by se o neexistující manželství
- Pokud byl uzavřený církevní sňatek, pak nelze následně uzavřít občanský sňatek
- Církevní sňatek se uzavírá před pověřenou osobu, kterou stanoví církevní předpisy
- Snoubenci i zde musí předložit osvědčení o učiněných prohlášeních (vydá příslušný matriční úřad a od vydání neuplynula doba delší než 3 měsíce)
- Povinností orgánu církve je do 3 pracovních dnů od uzavření manželství doručit příslušnému matričnímu úřadu protokol o uzavření manželství (kvůli provedení zápisu do knihy manželství)

Manželství uzavřené prostřednictvím zástupce

Jde o určitou výjimku, lze touto formou uzavřít manželství, pokud jsou splněné uvedené předpoklady:

- povolení krajského/ obecního úřadu s rozšířenou působností - povolení vydá, jsou-li pro to důležité důvody
- plná moc - musí mít úředně ověřený podpis, druhý snoubenec musí být přesně identifikován, musí v ní být obsažena všechna prohlášení snoubenců, která činí před uzavřením manželství
- zástupce pro tento případ může být pouze zletilá osoba s plnou způsobilostí k právním úkonům a stejného pohlaví jako zastupovaný
- zastoupení se může týkat pouze jednoho ze snoubenců

Manželství uzavírané v cizině

- zde se forma uzavření manželství řídí podle práva místa, kde se manželství uzavírá
- konzulární sňatek - je jím umožněno uzavřít manželství také před zastupitelským úřadem ČR, který je k tomu oprávněný zvláštním předpisem, takto uzavřená manželství se zapisují do zvláštní matriky, která je vedena v Brně

Práva a povinnosti vzniklé uzavřením manželství

Práva a povinnosti manželů

- jde o práva a povinnosti, které manželům vyplývají a vznikají přímo ze zákona
- vznikají uzavřením manželství a zanikají nejpozději se zánikem manželství
- jde o práva různého charakteru - lze je rozdělit na základní a další práva a povinnosti, a to osobního, majetkového, dalšího charakteru

Základní práva a povinnosti

vyjádřeny v ust. §18 ZOR, jde o povinnosti morálního charakteru, jejich právní zajištění je složité

- a) povinnost žít spolu
- b) povinnost být si věrni
- c) povinnost vzájemně si pomáhat
- d) povinnost vytvářet zdravé rodinné prostředí (zejména pro jejich děti)
- e) povinnost respektovat důstojnost (porušení např. domácím násilím)
- f) povinnost společně pečovat o děti (zde ZOR upravuje i podíl na výchově manžela, který není rodičem dítěte, pokud s ním žije ve společné domácnosti)

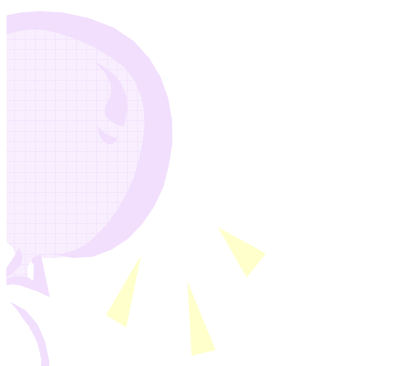
Majetková práva

jejich úprava - ObčZ

- jde o společné jmění manželů (dále jen SJM)
 - vznik a zánik s manželstvím
 - rozsah vymezený v ObčZ pozitivním způsobem - tj. co tvoří SJM, i negativním způsobem - tj. co do SJM nepatří
 - rozsah lze modifikovat - rozšířit nebo zúžit, ale pouze formou notářského zápisu
 - zaniká pouze se zánikem manželství, a to smrtí, rozvodem (možno vypořádat dohodou, rozhodnutím soudu - to lze ve lhůtě do 3let od právní moci rozsudku o rozvodu manželství, pokud není vyřešeno v této lhůtě, pak přichází zákonná nevyvratitelná domněnka o vypořádání SJM)
-

Ostatní práva a povinnosti

-
- a) povinnost uspokojovat potřeby rodiny podle schopností a možností a s ohledem na majetkové poměry, patří sem i péče o děti a o společnou domácnost
 - b) povinnost rozhodovat společně o záležitostech rodiny
 - c) pokud se manželé nedohodnou o podstatných věcech, rozhodne na návrh jednoho z nich
-

Zákonné zastupování mezi manžely

- ZOR přímo stanoví právo manželů se vzájemně zastupovat v běžných záležitostech - jedná se však o záležitost pouze jednoho z manželů (ne ve věcech rodiny jako celku nebo dětí) a jde o běžnou záležitost
- Podstatné záležitosti - je nutné, aby zde jednal každý z manželů sám za sebe, nebo aby jednal na základě udělené plné moci
- Solidární závazky manželů

Ust. § 21/odst. ZOR - stanoví tzv. solidární závaznost manželů

Zánik manželství

Manželství zaniká pouze způsobem stanoveným ZOR

Rozlišují se 3 způsoby zániku manželství

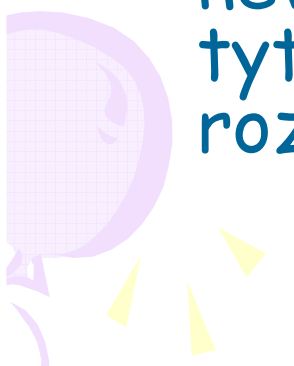
1. smrtí jednoho z manželů
jde o přirozený způsob zániku manželství, smrt musí být prokázána předepsaným způsobem (úmrtní list)
 2. prohlášením manžela za mrtvého
jde o řízení v rámci prohlášení za mrtvého a prohlášení za nezvěstného - manželství zde zaniká na základě rozsudku o prohlášení za mrtvého
manželství zaniká ke dni právní moci rozsudku o prohlášení za mrtvého
 3. rozvodem manželství
jde o jediný způsob, kdy manželství zanikne/zruší se za života manželů
-
-

Rozvod manželství

- právní úprava hmotněprávní - ZOR
- Právní úprava procesněprávní - OSŘ

ZOR

- jediným důvodem pro rozvod manželství je kvalifikovaný rozvrat manželství - je daný intenzitou a délkou rozvratu a chápe se jako objektivní stav ve vztazích manželů
 - od tohoto pojmu se odlišují příčiny rozvratu - nevěra, alkoholismus, neplodnost - zpravidla tyto příčiny vedou ke vzniku kvalifikovaného rozvratu manželství
-

Právní úprava rozlišuje, zda je třeba kvalifikovaný

- **rozvrat prokázat** (v řízení o rozvod manželství musí být prokázáno, že došlo ke kvalifikovanému rozvratu manželství - tj. manželství je trvale a hluboce rozvráceno a nelze očekávat obnovení manželského soužití - soud zde zjišťuje příčiny rozvratu - protože zjištěné příčiny se mohou promítnout i do oblasti hmotně-právní - např. při rozhodování o vyživovací povinnosti k rozvedenému manželovy atd.)

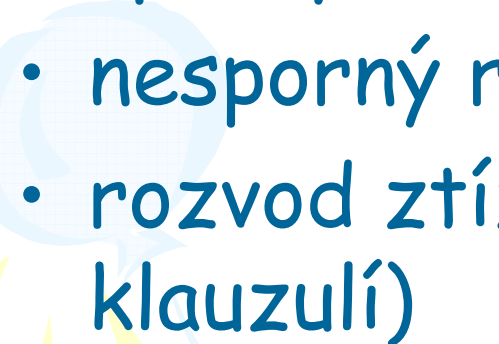
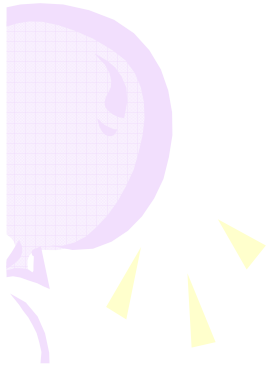
- nebo zda se kvalifikovaný **rozvrat presumuje** (předpokládá) - případ nesporného rozvodu

Jednotlivé typy rozvodů:

Základní úprava rozvodu

- sporný rozvod
 - nesporný rozvod/rozvod dohodou
 - rozvod ztížený (tzv. rozvod s tvrdostní klauzulí)
-
-

Sporný rozvod

- v tomto případě soud na návrh jednoho z manželů manželství rozvede, pokud dojde k závěru, že manželství je trvale a hluboce rozvrácené - tj. že nastal kvalifikovaný rozvrat manželství, který byl v rámci řízení o rozvod manželství prokázán
 - soud zde může rozvést manželství i přes nesouhlas druhého manžela (pokud nejde o výjimku tzv. ztíženého rozvodu - viz níže)
-

Nesporný rozvod/rozvod dohodou

- jde o nový institut zavedený ZOR
- jde o rozvod, kde se kvalifikovaný rozvrat předpokládá, tj. příčiny rozvratu se neprokazují,
- pro jeho uplatnění je nutné splnit následující podmínky:
 - a) manželství trvalo alespoň 1 rok
 - b) manželé spolu nejméně 6 měsíců nežijí (zákonodárce tím má na mysli, že spolu nehospodaří, nestýkají se intimně - účelem této podmínky je zabránit neuváženým rozvodům)
 - c) manžel/ka s návrhem na rozvod souhlasí (vyjádří písemně)
- splněním těchto podmínek má zákon zato, že existuje nevyvratitelná domněnka o kvalifikovaném rozvratu manželství

Nesporný rozvod/rozvod dohodou

- pro řízení o rozvodu manželství zákon dále ukládá manželům, aby předložili písemné dohody o
 - 1) vypořádání majetkových poměrů pro dobu po rozvodu manželství (vypořádání SJM a jiných majetkových vztahů)
 - 2) uspořádání práv a povinností společného bydlení pro dobu po rozvodu
 - 3) v některých případech pak vypořádání vyživovací povinnosti k manželovi/manželce
 - 4) pravomocné rozhodnutí soudu o schválení dohody o úpravě poměrů nezletilých dětí pro dobu po rozvodu - v případě, že jsou v manželství nezletilé děti
- dohody - ověřené podpisy účastníků
- dohoda pod bodem 1,2,3 - musí obsahovat ustanovení o tom, že právní účinky nastávají dnem právní moci rozsudku o rozvodu manželství
- výhoda uvedeného typu rozvodu je daná tím, že právní následky rozvodu jsou zde řešeny komplexně

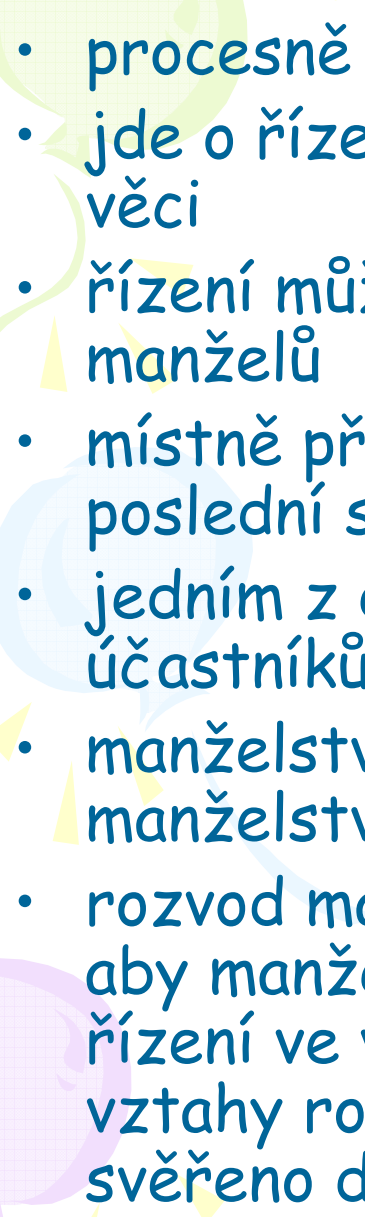
Rozvod ztížený (tzv. rozvod s tvrdostní klauzulí)

- jde o nový institut zavedený do ZOR
 - účelem je ochrana manžela, který s rozvodem nesouhlasí a kde jsou pro tvrdostní klauzuli splněné podmínky, které stanoví zákon
 - jde o případy, kdy sice je v rámci řízení o rozvod manželství prokázána existence kvalifikovaného rozvratu, ale soud s ohledem na skutečnosti (nesouhlas manžela a splnění podmínek tvrdostní klauzule) manželství nerozvede
 - úprava v ust. §24b/odst.1 ZOR
„Návrh na rozvod, s nímž nesouhlasí manžel, který se na rozvratu manželství porušením manželských povinností převážně nepodílel a jemuž byla rozvodem způsobená zvláště závažná újma, soud nevyhoví, pokud mimořádné okolnosti svědčí ve prospěch zachování manželství.“
-

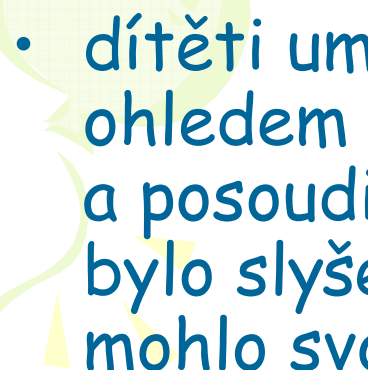
Rozvod ztížený (tzv. rozvod s tvrdostní klauzulí)

- Podmínky pro uplatnění tvrdostní klauzule - musí být splněny současně:
 - a) existuje zde kvalifikovaný rozvrat (bylo by jinak umožněno vyslovit rozvod manželství)
 - b) jeden z manželů se brání rozvodu
 - c) bránící se manžel není tím, kdo převážně zapříčinil rozvrat vztahů tím, že by porušoval zákonem stanovené povinnosti manželů
 - d) bránícímu manželovi byla rozvodem manželství způsobena zvláště závažná újma
- mimořádné okolnosti svědčí ve prospěch zachování manželství
- pokud však v průběhu 3 let nedojde k obnovení soužití - soud pak manželství rozvede, pokud jsou splněné podmínky pro rozvod manželství

-
- procesně právní úprava rozvodu - je daná v OSŘ
 - jde o řízení, v rámci kterého se řeší osobní (statusové) věci
 - řízení může být zahájeno pouze na návrh jednoho z manželů
 - místně příslušným je soud, v jehož obvodu měli manželé poslední společné bydliště v ČR
 - jedním z důkazů v rámci tohoto řízení je výslech účastníků, tj. manželů
 - manželství zaniká dnem právní moci rozsudku o rozvodu manželství
 - rozvod manželství s nezletilými dětmi - zde není možné, aby manželství bylo rozvedeno před tím, než proběhne řízení ve věcech péče o nezletilé děti (zde se upravují vztahy rodičů k dětem po rozvodu - určení, komu bude svěřeno dítě do výchovy a stanovení výživy)

Možnosti svěření dítěte do výchovy

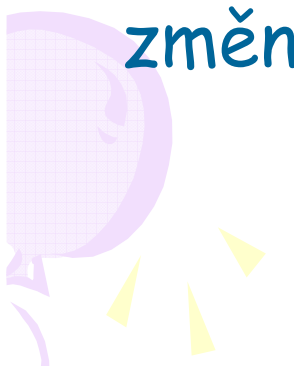
- výlučná péče jednoho z rodičů
- střídavá péče rodičů
- společná péče rodičů
 - v rámci tohoto řízení se vždy sleduje zájem dítěte
 - dbá se na to, aby bylo respektováno právo dítěte na péči obou rodičů
 - zabezpečuje se, aby byl udržovaný pravidelný osobní styk mezi rodiči a dítětem
 - zabezpečuje se hmotná stránka výchovy a výživy dítěte ze strany rodičů

- dítěti umožňuje ust. §31/odst.3 ZOR, aby si mohlo s ohledem na stupeň svého vývoje vytvořit vlastní názor a posoudit dosah opatření, která se ho týkají, aby bylo slyšeno v řízeních, která se ho týkají, aby se mohlo svobodně vyjadřovat ke všem rozhodnutím rodičů, která se týkají podstatných záležitostí jeho osoby

- **bránění oprávněnému rodiči ve styku s dítětem**

- pokud dochází k opakovaně bezdůvodnému bránění - je to považováno za změnu poměrů a vyžaduje to nové rozhodnutí o výchovném prostředí, kdy změna však musí být v zájmu dítěte

Rodičovství

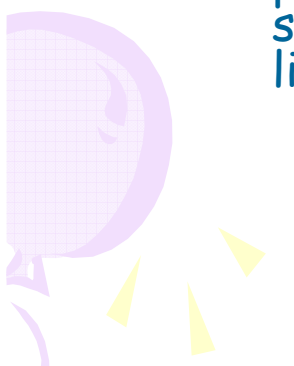
Mateřství, určování a popírání otcovství

Určování mateřství

- do velké novely ZOR se zákonem neřešila problematika mateřství, protože se vycházelo z tradiční římské zásady - „matka je vždy jistá, otec nejistý“ - proto ZOR mateřství neřešil, ale velká novela ZOR přinesla změnu - ZOR v současné době upravuje určování rodičovství komplexně - to znamená, že se zabývá nově i určováním mateřství (hl. III ZOR)
- při určování mateřství vychází ZOR z toho, že „matkou dítěte je žena, která dítě porodila“ (důležitá zásada pro asistovanou reprodukci)

Určení otcovství

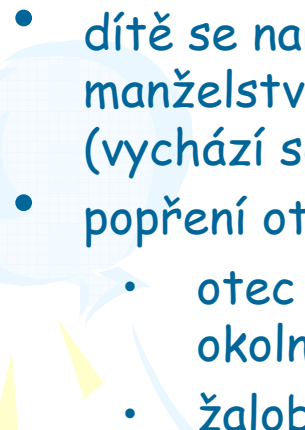

- právní úprava - ZOR, který při určování otcovství vychází ze 3 právních domněnek - jedná se o domněnky vyvratitelné (tzn., že platí, pokud není prokázán opak), které se vždy uplatňují v zákonem stanoveném pořádku (pokud nelze použít 1., pak se použije 2., nelze-li použít ani 2., pak se použije 3. domněnka)
-

Rodičovství

Mateřství, určování a popírání otcovství

1. zákonná domněnka - otcem dítěte je manžel matky dítěte

- tato domněnka svědčí provdané ženě
 - za otce dítěte se považuje manžel matky
 - dítě se narodilo od okamžiku uzavření manželství až do 300 dne po zániku manželství (rozvodem, smrtí) - pak tato domněnka platí automaticky (vychází se zde z povinnosti manželů být si věrni)
 - popření otcovství, popěrná lhůta - její běh
 - otec i matka - mohou popřít otcovství, pokud jsou pro to závažné okolnosti, které vylučují otcovství
 - žaloba na popření otcovství musí být podaná ve lhůtě 6 měsíců - jedná se o popěrnou lhůtu
 - je to lhůta prekluzivní (tzn., že po jejím uplynutí právo zanikne)
 - matce běží lhůta k popření 6 měsíců ode dne narození dítěte
 - otci běží popěrná lhůta 6 měsíců od okamžiku, kdy se dozvěděl, že se jeho manželce narodilo dítě
-
-

Rodičovství

Mateřství, určování a popírání otcovství

2. zákonná domněnka - souhlasné prohlášení rodičů

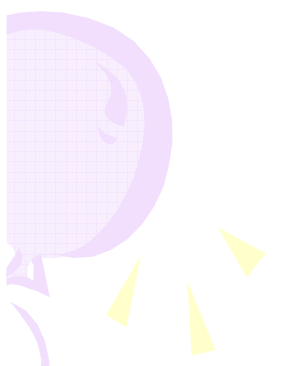
- uplatní se tehdy, když bylo úspěšně popřeno otcovství u 1. domněnky nebo jde-li o svobodnou ženu
 - tímto způsobem lze určit otcovství i k dítěti ještě nenarozenému (nasciturus), je-li již počato (musí být prokázáno těhotenství ženy)
 - souhlasné prohlášení činí rodiče současně a osobně před příslušným orgánem - matriční úřad, soud
 - v tomto případě není možné zastoupení, uznání musí být učiněno osobně a ústní formou do protokolu
 - proti vůli matky nelze na základě této domněnky založit otcovství
 - i zde lze popřít otcovství - popěrná lhůta je i zde 6 měsíců a běží otci i matce od stejného okamžiku, běží od souhlasného prohlášení
 - popření přichází v úvahu tehdy, když jsou zde závažné okolnosti, které otcovství vylučují (např. muž souhlasně prohlásí, že je otcem, poté je mu zjištěna neplodnost)
-

Rodičovství

Mateřství, určování a popírání otcovství

Marné uplynutí popěrné lhůty u 1. a 2. domněnky

- popěrná lhůta je lhůtou prekluzivní - tzn., že po uplynutí této lhůty zaniká právo a žádný z rodičů nemůže popírat otcovství
 - návrh na popření otcovství tímto způsobem se podává v zájmu dítěte
 - existuje však možnost, aby se v takových případech rodič obrátil na nejvyššího státního zástupce s návrhem na popření otcovství
 - je to právo nejvyššího státního zástupce nikoliv jeho povinnost a popření musí být v zájmu společnosti (uplatňuje se zásada, že pro dítě je lepší mít nějakého otce než otce žádného)
-

Rodičovství

Mateřství, určování a popírání otcovství

3. zákonná domněnka - rozhodnutím soudu

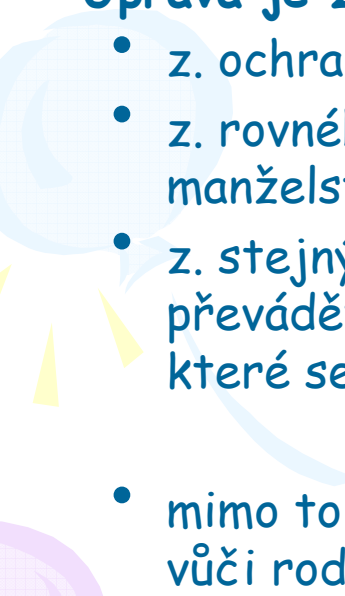
- otcovství nebylo určeno ani jedním z předchozích způsobů, pak se otcovství určuje rozhodnutím soudu, který v řádném řízení o určení otcovství určí,
- řízení se zahajuje žalobou
- žalobu může podat matka dítěte, muž, který o sobě tvrdí, že je otcem dítěte, a také samotné dítě (pokud je dítě nezletilé, pak žalobu podává jeho zástupce)
- v tomto řízení o určení otcovství se vychází z předpokladu, že za otce dítěte se považuje muž, který měl s matkou dítěte pohlavní styk v době ne méně než 180 dnů a ne více než 300 dnů před porodem, pokud to závažné okolnosti nevyklučují.
- nejprve je však nutné dokázat, že muž s matkou dítěte opravdu v kritické době souložil, to ovšem není dostačující pro rozhodnutí o určení otcovství, tj. pro označení, že konkrétní muž je otcem dítěte - proto se využívá ještě dalších prostředků - znaleckých posudků (zejména z oblasti genetiky)

Obdobná je situace i u umělého oplodnění. I v tomto případě se totiž může stát, že otcovství není určeno ani existencí manželství ani souhlasným prohlášením muže a ženy. V takovém případě platí, že otcem dítěte je muž, který dal souhlas k umělému oplodnění matky dítěte, pokud by se neprokázalo, že žena otěhotněla jinak. To se dokazuje pomocí lékařské dokumentace.

Rodičovství

Vztahy mezi rodiči a dětmi

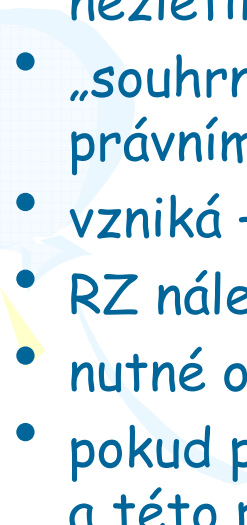

- Tato problematika je důležitou částí úpravy rodinného práva, je právně zakotvena v II. a III. části ZOR.
 - **Úprava je založena na určitých zásadách:**
 - z. ochrany práv a zájmů nezletilého dítěte
 - z. rovného postavení dětí (je vyloučeno rozlišování dětí narozených v manželství a mimo manželství)
 - z. stejných práv a povinností obou rodičů k dítěti (rodiče nemohou převádět práva a povinnosti na třetí osoby, o podstatných záležitostech, které se týkají dětí, se musí dohodnout aj.)
 - mimo to má dítě právní nárok na zabezpečení řádné výchovy, a to nejprve vůči rodičům, pokud nelze vůči rodičům, pak vůči společnosti - tj. státu
-

Rodičovství

Vztahy mezi rodiči a dětmi

Práva a povinnosti rodičů vůči nezletilým dětem se shrnují v **RODIČOVSKÉ ZODPOVĚDNOSTI** (dále jen RZ)

- jejím obsahem jsou nejdůležitější práva a povinnosti rodičů vůči nezletilému dítěti
 - „souhrn práv a povinností, které mají rodiče s plnou způsobilostí k právním úkonům vůči svým nezletilým dětem“
 - vzniká - narozením dítěte, zaniká - zletilostí dítěte
 - RZ náleží oběma rodičům (bez ohledu na to, zda jsou manželé)
 - nutné odlišit od vyživovací povinnosti rodičů k dětem
 - pokud pro to existují podmínky, má ji rodič i vůči zletilému dítěti a této povinnosti ho nezabavuje ani zbavení rodičovské zodpovědnosti
-
-

Rodičovství

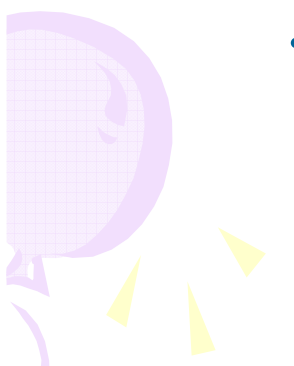
Vztahy mezi rodiči a dětmi

Rodičovská zodpovědnost představuje následující oblasti:

1. Právo dítě vychovávat - osobní péče o dítě

Jde o rozhodování o dítěti

Toto právo zahrnuje dílčí oprávnění:

- právo mít dítě u sebe
 - právo řídit jednání dítěte a vykonávat nad ním dohled
 - právo určit místo pobytu dítěte
 - právo určit povolání dítěte ve shodě s jeho zájmy
 - právo stýkat se s dítětem (zejména tam, kde rodič nežije s dítětem ve společné domácnosti)
-
-

Rodičovství

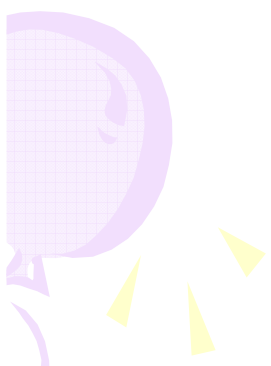
Vztahy mezi rodiči a dětmi

2. Právo dítě zastupovat

- dítě může být zastoupeno kterýmkoliv z rodičů
- žádný z rodičů však nemůže zastoupit své dítě, pokud jde o právní úkony ve věcech, při nichž by mohlo dojít ke střetu zájmu mezi rodiči a dítětem - zde musí pro takové případy být ustanovený kolizní opatrovník (např. řízení o rozvod)

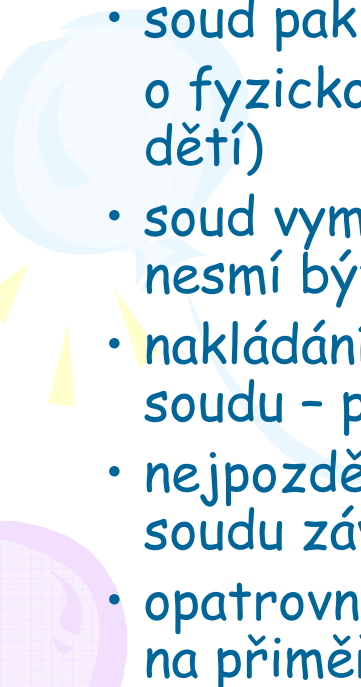
3. Správa jmění dítěte

- povinnost spravovat jmění dítěte s péčí řádného hospodáře
 - za správu jmění nenáleží rodiči odměna
 - po dosažení zletilosti jsou rodiče povinni jmění dítěti odevzdat - a jsou povinni, pokud o to dítě požádá, do jednoho roku po skončení správy jmění, předložit vyúčtování správy
-

Rodičovství

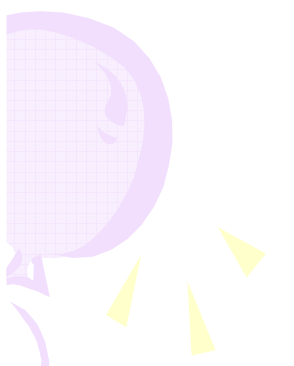
Vztahy mezi rodiči a dětmi

- Opatrovník pro správu jmění
 - v odůvodněných případech (rodiče spravují jmění dítěte rizikově, nechťejí správu vykonávat, atd.) mohou být rodiče omezeni ve správě jmění (soudem)
 - soud pak stanoví opatrovníka pro správu jmění (jde zpravidla o fyzickou osobu nebo to může být i orgán sociálně-právní ochrany dětí)
 - soud vymezí rozsah spravovaného jmění a určí jak s ním má nebo nesmí být nakládáno
 - nakládání se jměním prostřednictvím opatrovníka podléhá dohledu soudu - pravidelné zprávy o správě jmění
 - nejpozději do 2 měsíců po ukončení funkce je povinen předložit soudu závěrečný účet ze správy jmění dítěte
 - opatrovník pro správu jmění má právo na náhradu nutných nákladů a na přiměřenou odměnu, kterou stanoví soud
-

Rodičovství

Vztahy mezi rodiči a dětmi

- **Tato práva a povinnosti vykonávají rodiče v zájmu dítěte**
 - kromě rodičovské zodpovědnosti mají rodiče např. vyživovací povinnost, která trvá po celou dobu trvání právního vztahu mezi dítětem a rodičem (podrobnosti v oddíle Vyživovací povinnosti)
 - Určení jména a příjmení dítěte
 - právní úprava vychází z Úmluvy o právech dítěte - čl. 7/odst. 1 - „Každé dítě je registrováno ihned po narození a má od narození právo na jméno, právo na státní příslušnost, a pokud je to možné, právo znát své rodiče a právo na jejich péči.“
 - Další právní úprava je daná zák. č. 301/2000 Sb., o matrikách, ve znění pozdějších předpisů
 - Problematika je upravena také v ZOR
-

Rodičovství

Vztahy mezi rodiči a dětmi

Zásahy do rodičovské zodpovědnosti mají různou intenzitu:

1. pozastavení RZ

- podmínkou - závažná překážka ve výkonu RZ, vyžaduje to zájem dítěte a rozhoduje o tom soud (např. rodič je ve výkonu trestu nebo je dlouhodobě nemocen, nepřítomen, atd.)

2. omezení RZ

- podmínkou - rodič nevykonává řádně povinnost, která vyplývá z RZ a je to v zájmu dítěte a rozhodne o tom soud, který RZ omezí a vymezí vždy rozsah práv a povinností, na které se omezení vztahuje (např. omezení ve správě majetku)

3. zbavení RZ

- jde o případy, kdy rodič RZ zneužívá, závažným způsobem ji zanedbává - opět je to v zájmu dítěte a rozhoduje soud
- jedná se o zaviněné protiprávní chování rodiče
- jde např. o úmyslný trestný čin rodiče proti svému dítěti (opuštění dítěte, týrání svěřené osoby, ohrožování mravní výchovy mládeže, pohlavní zneužívání, aj.)
- nebo rodič využije ke spáchání trestného činu dítě mladší 15 let

- Ani jeden z těchto zásahů, jak uvedeno již shora, se nedotýká plnění vyživovací povinnosti
 - Změní-li se poměry - umožňuje občanský soudní řád, aby došlo k obnovení RZ
-

Vztahy mezi dítětem a třetími osobami – právní poměry

Tato problematika zahrnuje vztahy dítěte k jeho příbuzným a řadí se sem zejména vztahy mezi sourozenci a prarodiči.

1. Vztahy k prarodičům

- v současné době není prarodičovství zakotveno právně
- ZOR nevymezuje výslovně práva a povinnosti prarodičů a vnuků
- ZOR vymezuje pouze vyživovací povinnost prarodičů vůči vnukům
- ZOR zakotvuje vzájemný kontakt prarodičů a vnuků - lze zabezpečit i soudně
- ZOR zakazuje manželství mezi předky a potomky
- ZOR umožňuje, aby prarodičům byl vnuk svěřený do náhradní rodinné výchovy

2. Vztahy dítěte k sourozencům

- ZOR tyto vztahy příliš neupravuje - obsahuje negativní ustanovení, jedna z překážek vylučující uzavření manželství - nelze uzavřít manželství mezi sourozenci, osvojení mezi sourozenci je vyloučeno, není řešena vyživovací povinnost mezi sourozenci
- soud při úpravě poměrů vůči nezletilým dětem pro dobu po rozvodu dává přednost tomu, aby byli svěřeni do výchovy jednomu z rodičů v zájmu zachování vazeb mezi sourozenci
- pokud žijí odděleně - je možné, aby soud upravil styk sourozenců
- zletilým sourozencům mohou být svěřeny nezletilí sourozenci do některé z forem náhradní rodinné výchovy

Vztahy mezi dítětem a třetími osobami – právní poměry

3. Vztahy dítěte a „nevlastního rodiče“

- z ust. § 33 ZOR se dovozuje, že za nevlastního rodiče je považovaný manžel, který není rodičem dítěte - „Na výchově dítěte se podílí i manžel, který není rodičem dítěte, za předpokladu, že s ním žije ve společné domácnosti.“
- za nevlastního rodiče není považovaný tedy druh/družka rodiče dítěte
- nevlastní rodič je považovaný za osobu blízkou, osobu tvořící společnou domácnost - na základě toho je pak možné uplatnit řadu institutů z občanského práva hmotného - např. dědění v 2., 3. dědické skupině, přechod nájmu
- neplatí zde vzájemná vyživovací povinnost

Náhradní rodinná výchova

(dále jen NRV)

Pojem, účel, formy, rozdíly

- Právní úprava:

- Úmluva o právech dítěte - „dítě by mělo v zájmu plného a harmonického rozvoje své osobnosti vyrůstat v rodinném prostředí.“

- ZOR

- Zákon o sociálně-právní ochraně dítěte

- Formy náhradní rodinné výchovy upraveny zákonem

- Každá z forem má být orientována především na blaho dítěte

- Nastupuje tehdy, kdy vlastní rodina z různých důvodů nemůže plnit tuto funkci - jde o případy, kdy rodiče nejsou schopni se z různých důvodů zabezpečit péčí o dítě

- V takových případech musí zasáhnout stát

- NRV se dělí na:

- individuální (osvojení, pěstounská péče)
- kolektivní (ústavní výchova, ochranná výchova)

- Dále NRV zahrnuje svěření do výchovy jiného občana než rodiče

Náhradní rodinná výchova

Osvojení

- Osvojení - nejvýznamnější forma náhradní rodinné výchovy
 - cílem je založení právního vztahu mezi osvojencem a osvojitelem jako mezi biologickými rodiči a dětmi (jde sice o uměle vytvořený vztah, ale jsou zde všechny právní následky, jako je u vztahu mezi rodiči a dětmi)
 - jde o institut rodinného práva, kterým stát zajišťuje dítěti chybějící rodinné prostředí
 - Typy osvojení:
 1. podle osoby osvojitelů
 - osvojení individuální (jedním z manželů)
 - osvojení společné (pouze manžely)
 2. podle možnosti zrušení
 - osvojení zrušitelné (prosté, I. typu)
 - osvojení nezrušitelné (II. typu)
-

Náhradní rodinná výchova

Osvojení

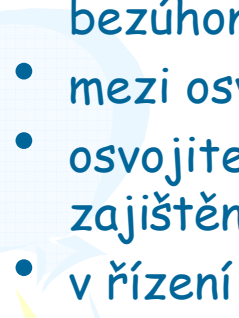

- Předpoklady pro osvojení - společné podmínky pro I. a II. typ:
 - osvojencem pouze nezletilé dítě
 - nedostatečné nebo chybějící rodinné prostředí
 - zájem dítěte a společnosti na vytvoření nového rodinného prostředí
 - dáno mezinárodními dokumenty, ZOR, kde blaho dítěte je určujícím kritériem
 - „osvojit lze jen nezletilého, a to jen tehdy, pokud mu je to ku prospěchu“
 - osvojení se nepřičí účelu osvojení
 - souhlas nezletilého dítěte (je třeba, pokud je dítě schopno posoudit dosah osvojení)
 - existence vhodného budoucího osvojitele a vůle osvojitele nezletilé dítě osvojit (vyžaduje se, aby budoucí osvojitel poskytoval záruku pro vytvoření stabilního a harmonického domova, dbal na blaho dítěte a snažil se o zdárný a všestranný vývoj dítěte)
 - mezi osvojitelem a osvojencem nesmí být příbuzenský vztah - v praxi se však připouští, aby bylo realizované osvojení mezi „vzdálenějšími“ příbuznými (např. strýc osvojí synovce)
-
-

Náhradní rodinná výchova

Osvojení

Předpoklady pro osvojení - společné podmínky pro I. a II. typ - pokračování

- osvojitel musí zaručovat způsobem svého života, že osvojení bude ku prospěchu dítěte i společnosti
 - osvojitel musí mít plnou způsobilost k právním úkonům, musí být bezúhonný, jeho zdravotní stav se nesmí přičít účelu osvojení
 - mezi osvojitelem a osvojencem musí být přiměřený věkový rozdíl
 - osvojitel musí být ochotný podstoupit přípravu na roli osvojitele (to je zajištěno prostřednictvím orgánu sociálně-právní ochrany - krajský úřad)
 - v řízení o osvojení musí soud také zjistit, jaké jsou osobní dispozice a také motivace budoucích osvojitelů
 - pokud osvojuje dítě pouze jeden z manželů, pak pro tento právní úkon je potřeba souhlas druhého manžela
 - tzv. právně volné dítě - souhlas zákonného zástupce osvojence (pokud nejsou podmínky pro absenci souhlasu) - rodič, jeden z rodičů, pokud druhý rodič není
 - je nutný souhlas i nezletilého rodiče
-
-

Náhradní rodinná výchova

Osvojení

Případy, kdy je možné nahradit souhlas rodičů, jsou-li zákonnými zástupci.

Jde o 3 případy:

- a) tzv. kvalifikovaný nezáměr - po dobu 6ti měsíců soustavně neprojevují opravdový zájem o dítě (např. neplní dobrovolně a pravidelně vyživovací povinnost, nenavštěvují dítě, atd.)
- b) tzv. žádný zájem - po dobu nejméně 2 měsíce po narození dítěte o něj neprojevili žádný zájem, i když jim v tom nebránila závažná překážka
- c) tzv. blanketový souhlas - jde o situaci, kdy byl daný k osvojení souhlas předem, a to bez vztahu k určitým osvojitelům

Předadopční péče - je to obligatorní podmínka, jejím účelem je zjistit, že osvojení bude ku prospěchu dítěte a že mezi osvojencem a osvojitelem je možné vytvořit potřebný vztah - doba je zákonem stanovena v délce nejméně 3 měsíců a znamená, že je dítě po tuto dobu v péči osvojitelů a na jejich vlastní náklady

- tato péče se nevyžaduje v případě pěstounů, pokud měli dítě v péči alespoň 3 měsíce
 - podmínkou, která se uplatňuje pouze u osvojení nezrušitelného je, že u tohoto typu osvojení je možné osvojit pouze dítě starší 1 roku
-

Náhradní rodinná výchova

Osvojení

Rozdíly mezi:

Osvojení zrušitelné	Osvojení nezrušitelné
- lze zrušit pouze ze závažných důvodů	- nelze zrušit
- může navrhnout osvojenec i osvojitel	- lze takto osvojit pouze dítě starší 1 roku
- soud musí prověřit situaci v původní rodině	
- zrušením se obnovují vazby na původní rodinu	
- obnovuje se vyživovací povinnost	
- mění se příjmení na původní příjmení	
- dodatečně lze přeměnit na nezrušitelné	

Řízení o osvojení:

-
- upraveno občanským soudním řádem (OSŘ)
 - soud rozhoduje o osvojení na návrh osvojitele

Náhradní rodinná výchova

Pěstounská péče

Právní úprava: zákon o sociálně-právní ochraně dětí

- upravuje postup žadatelů při uplatňování žádostí o osvojení dítěte nebo o svěření dítěte do pěstounské péče a postup orgánů sociálně-právní ochrany při vyhledávání vhodných osvojitelů nebo pěstounů pro děti, které trvale nebo přechodně nemohou vyrůstat ve své vlastní rodině a pro které je třeba zajistit péči v náhradní rodině
- důležitým rozdílem od osvojení je to, že u pěstounské péče nezaniká vztah dítěte ke své biologické rodině, zůstává mu jeho příjmení, rodičům nezaniká vyživovací povinnost - uhrazují ji státu, stát pak poskytuje odměnu pěstounům

Pěstounská péče je realizovaná jako :

- individuální pěstounská péče (v rodině pěstounů)
 - kolektivní pěstounská péče (v tzv. SOS vesničkách)
-

Náhradní rodinná výchova

Pěstounská péče

Rozlišujeme:

- pěstounskou péči na přechodnou dobu - jde o relativně nový institut náhradní rodinné péče, byl do zákona o rodině začleněn v souvislosti s novelizací zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí (ZSPO), a to zákonem č. 134/2006 Sb., s účinností ode dne 1. 6. 2006
 - jde o případy, kdy dítě náhle nemůže zůstat ve své rodině, ale situace neodpovídá tomu, aby bylo realizováno osvojení nebo dlouhodobá pěstounská péče (např. dlouhodobá nemoc rodiče aj.)
 - určená je zejména pro děti které nelze osvojit - buď tomu brání jejich zdravotní stav, nevhodný věk pro osvojení nebo není dítě právně volné (tzn. že rodiče nadali souhlas k osvojení a nejsou splněné podmínky pro to, aby dítě mohlo být osvojené bez jejich souhlasu)
 - pěstounská péče vzniká rozhodnutím soudu o svěřeni dítěte do pěstounské péče (v tomto řízení jsou rodiče účastníky řízení)
 - rodiče znají údaje o rodině pěstounů - mohou požádat soud o stanovení styku se svým dítětem nebo o něm požadovat podání informací
-

Náhradní rodinná výchova

Pěstounská péče

Pěstounská péče zaniká:

1. dosažením zletilosti (může trvat výjimečně do 26 let věku dítěte, jestliže se dítě se po tu dobu soustavně připravuje na budoucí povolání na střední/vysoké škole)
 2. zrušení pěstounské péče
 - na návrh pěstouna
 - na návrh orgánu sociálně-právní ochrany dětí (u dítěte jsou závažné výchovné problémy nebo nastala situace, že pěstouni nedostatečně zajišťují výchovu svěřeného dítěte)
- Pěstouni mají oprávnění dítě vychovávat a pečovat o něj.
 - Nejsou však jeho zákonnými zástupci - nemohou zastupovat dítě v podstatných záležitostech - pro takové záležitosti musí mít souhlas rodičů nebo soudu, který za rodiče může souhlas udělit.
 - jde o formu NRV pro děti, u kterých je předpoklad, že časem se budou moci vrátit zpět do své původní rodiny
 - jde o situace, kdy jsou děti svěřeny do výchovy prarodičů nebo jiným příbuzným
 - práva a povinnosti mezi subjekty nejsou upravené v zákoně, proto jejich rozsah musí být vymezený v rozhodnutí soudu
-
-

Náhradní rodinná výchova

Svěření do výchovy jiného občana

Poručenská péče/Poručenství - důvody:

- rodiče zemřeli
- byli zbaveni rodičovské zodpovědnosti,
- byl jim pozastavený výkon rodičovské zodpovědnosti
- nemají způsobilost k právním úkonům v plném rozsahu

V těchto případech soud ustanoví dítěti poručníka.

Osoba poručníka:

- poručníkem bude soud stanovovat především toho, koho doporučí rodiče nebo někoho z příbuzných z okruhu dítěte, pokud nikdo takový není, určí soud poručníkem orgán sociálně-právní ochrany dětí (ten také činí neodkladné úkony v zájmu dítěte, dokud nemá dítě soudem ustanoveného poručníka)
 - nemá právo na odměnu, ale může o ni požádat
-

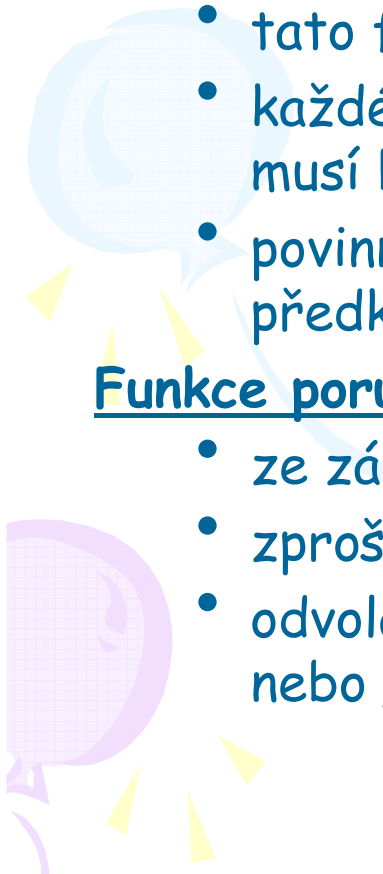
Náhradní rodinná výchova

Svěření do výchovy jiného občana

Obsah poručenství - poručník bude:

- vychovávat a zastupovat dítě, spravovat jeho majetek
- vztahy mezi poručníkem a dítětem jsou přiměřeně upravovány ustanoveními o právech a povinnostech rodičů a dětí
- tato funkce nezakládá vyživovací povinnost poručníka vůči dítěti
- každé rozhodnutí poručníka o podstatné věci týkající se dítěte musí být schválené soudem
- povinností poručníka je podávat soudu zprávy o poručenci a také předkládat účty ze správy jmění poručenice

Funkce poručníka zaniká:

- ze zákona
 - zproštěním - na návrh poručníka soud poručníka funkce zproští
 - odvoláním - soud odvolá poručníka, pokud porušuje své povinnosti nebo je nezpůsobilý pro výkon této funkce
-

Náhradní rodinná výchova

Opatrovnictví

- institut, se kterým se kromě rodinného práva setkáváme v občanském zákoníku a občanském soudním řádu
- je zřizovaný pro ochranu zájmů nezletilého dítěte v konkrétních případech
- na rozdíl od poručnictví jsou v rámci tohoto institutu opatrovníkem vykonávána pouze některá práva a povinnosti za rodiče (poručník vykonává práva a povinnosti místo rodičů, kteří z nějakého důvodu nejsou nositeli rodičovské zodpovědnosti)

- Typy opatrovnictví:

Krátkodobé	Dlouhodobé
- kolizní opatrovník	- rodič je omezený v rodičovské zodpovědnosti
- opatrovník v řízení o osvojení	- opatrovník pro správu jmění dítěte
- opatrovník ad hoc	

- Ustanovení opatrovníka - rozhoduje o něm soud, který musí vymezit obsah práv a povinností opatrovníka, a to s ohledem na účel, pro který se opatrovnictví zřizuje

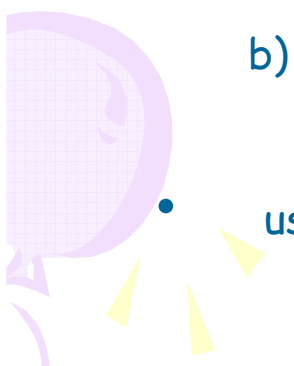
Náhradní rodinná výchova

Ústavní a ochranná výchova

ÚSTAVNÍ VÝCHOVA

- základním předpokladem pro její nařízení - vážné narušení nebo ohrožení výchovy dítěte
- jde o NRV ukládanou podle zákona o rodině
- je nařizována soudem v občansko-právním řízení
- určená pro nezletilé do 18 let věku (výjimečně do 19 let)
- uskutečňuje se podle věku ve školských/zdravotnických zařízeních

OCHRANNÁ VÝCHOVA

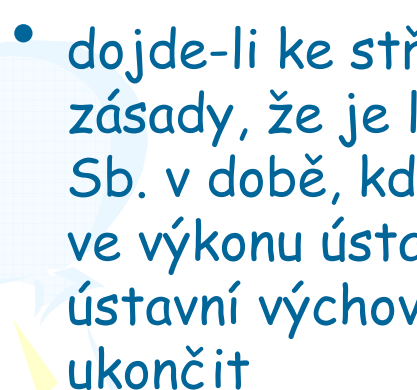
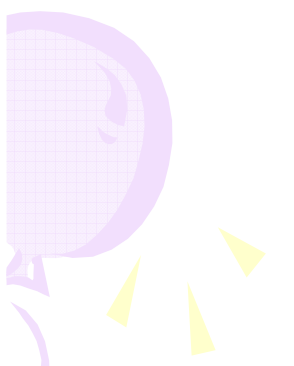
- základním předpokladem pro její nařízení - protispolečenský čin dítěte/mladistvého (podle trestního zákona)
 - ukládá se rozhodnutím soudu:
 - a) v občansko-právním řízení, pokud spáchá nezletilec mezi 12.-15. rokem čin, za který je podle trestního zákona možné uložit výjimečný trest
 - b) v trestním řízení se ukládá mladistvému (mezi 15.-18. rokem věku), pokud soud doje k závěru, že ochranná výchova splní svůj účel při potrestání pachatele lépe než uložení trestu odnětí svobody
 - uskutečňuje se ve školských zařízeních
-

Náhradní rodinná výchova

Ústavní a ochranná výchova

Ústavní versus ochranná výchova

- není možné, aby ochranná výchova uložená podle zák. č. 218/2003 Sb. a ústavní výchova, nařízená podle zák. o rodině byly vykonávány současně
 - dojde-li ke střetu obou výchov u téže osoby - nutné vycházet ze zásady, že je-li nařízena ochranná výchova podle zák. č. 218/2003 Sb. v době, kdy se dítě mladší patnácti let nebo mladistvý nachází ve výkonu ústavní výchovy, má přednost výkon ochranné výchovy a ústavní výchovu je přitom nutné podle občansko-právních předpisů ukončit
-
-

Náhradní rodinná výchova

Vyživovací povinnost

VYŽIVOVACÍ POVINNOST

- přesná zákonná definice neexistuje - výživné lze vymezit jako zabezpečování a úhradu osobních potřeb mezi subjekty rodinně-právních vztahů (je tím míněno zajištění výživy, ale také uspokojování ostatních hmotných a kulturních potřeb)
 - vyživovací povinnost vzniká přímo ze zákona, jsou-li splněné zákonem stanovené podmínky
 - předpokladem vzniku a uplatnění práva na výživné - stav odkázanosti na výživu
 - **zánik** - se zánikem právního vztahu mezi oprávněným a povinným (nejpozději tehdy, kdy zanikne stav odkázanosti na výživu)
 - k plnění dochází v penězích nebo naturálním plněním (např. osobní péče, poskytování bydlení, aj.)
 - účelem je zabezpečování a úhrada odůvodněných potřeb oprávněného
 - soud rozhoduje pouze o případném určení výše výživného
 - pokud dojde ke změně poměrů na straně povinného nebo oprávněného - může dojít ke změně výše výživného
 - ZOR je vyživovací povinnost upravena pouze mezi taxativně stanovenými subjekty
-

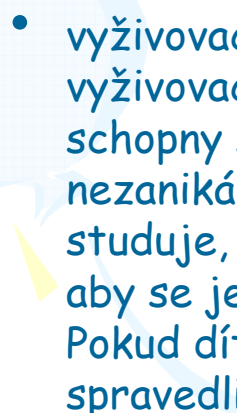

Náhradní rodinná výchova

Vyživovací povinnost

ROZSAH VÝŽIVNÉHO

- daný na základě obecných kritérií:
 - schopnosti, možnosti a majetkové poměry oprávněného
 - odůvodněné potřeby oprávněnéhouvedená kritéria platí kumulativně.

Druhy vyživovací povinnosti:

- vyživovací povinnost rodičů vůči dětem je nejčastěji projednávaným druhem vyživovací povinnosti. Vyživovací povinnost rodičů trvá do doby, než děti jsou samy schopny se živit. Nijak to tedy nesouvisí s věkem dítěte, vyživovací povinnost tedy nezaniká dosažením zletilosti, tedy osmnácti let. Pokud dítě i po tomto věku dále studuje, trvá vyživovací povinnost až do konce studia. Na druhou stranu je třeba, aby se jednalo o studium smysluplné, jímž se dítě připravuje na budoucí povolání. Pokud dítě střídá školy bez toho, aby některou z nich dokončilo, nelze na rodičích spravedlivě požadovat další placení výživného - to je však třeba řešit na základě konkrétních okolností. Vyživovací povinnost naopak může skončit i před osmnáctým rokem věku, pokud dítě ukončí školu a v dalším studiu nepokračuje.
-
-

Náhradní rodinná výchova

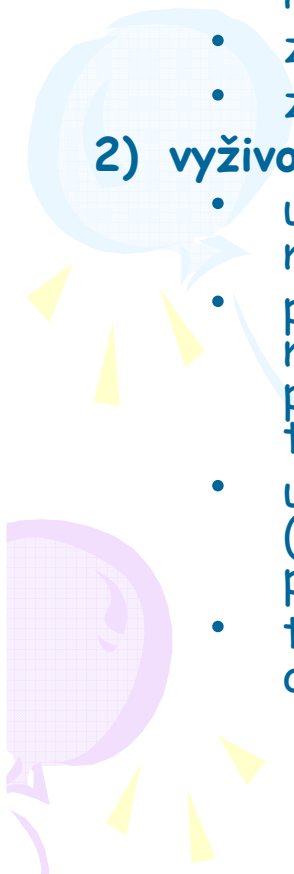
Vyživovací povinnost

Jednotlivé typy:

1) vyživovací povinnost mezi rodiči a dětmi

- vzniká okamžikem narození dítěte
- mají jí oba rodiče, a to podle svých schopností a možností
- trvá do doby, dokud dítě není schopno se samo živit
- nesouvisí s věkem dítěte
- zaniká také, pokud dítě uzavře manželství
- zaniká také smrtí dítěte nebo smrtí rodiče

2) vyživovací povinnosti dětí vůči rodičům

- uplatní se tehdy, když rodiče nejsou schopní sami se živit a dítě má možnost a schopnost poskytovat výživné
 - přihlíží se k tomu, jestli zde existuje vyživovací povinnost mezi manžely/rozvedenými manžely - jde o tzv. konkurenci druhů výživného - podle této zásady plní v první řadě manžel/rozvedený manžel, teprve když taková povinnost není - plní děti (každé podle svých možností a schopností)
 - uplatnění této vyživovací povinnosti nesmí být v rozporu s dobrými mravy (ZOR ust. § 96/odst. 2) - např. rodič neplnil vůči dítěti vyživovací povinnost, byl zbavený rodičovské zodpovědnosti, aj.
 - tato vyživovací povinnost může být plněna i osobním výkonem péče o oprávněnou osobu (např. úklid, vaření, ...)
-

Náhradní rodinná výchova

Vyživovací povinnost

3) vyživovací povinnost mezi ostatními příbuznými

- jde pouze o povinnost mezi předky a potomky (tj. mezi příbuznými v řadě přímé)
- vyživovací povinnost mají příbuzní stejného stupně podle jejich schopností a možností - v praxi nejčastěji prarodiče vůči vnukům

4) vyživovací povinnost mezi manžely

- jde o vyživovací povinnost, která je založena na zásadě vzájemnosti - tj. mají povinnost se vzájemně živit
 - manželé mají právo na stejnou životní úroveň po celou dobu existence manželství
 - pokud není tato povinnost plněna, určí výživné soud a při rozhodování přihlédne i k péči o společnou domácnost a výši výživného určí tak, aby oba manželé měli stejnou životní úroveň
 - tato vyživovací povinnost nemůže existovat mezi druhem a družko
-

Náhradní rodinná výchova

Vyživovací povinnost

5) výživné mezi rozvedenými manžely

- nárok zde není daný stejnou životní úrovní
- jde o situaci, kdy rozvedený manžel není po rozvodu schopný se sám žít
- zaniká tím, že oprávněný manžel znovu nabude schopnost se sám žít nebo uzavře nové manželství
- rozsah výživného je daný jako přispívání na přiměřenou výživu

6) příspěvek na výživu a úhradu některých nákladů neprovdané matky

- otec dítěte, za kterého není matka dítěte provdaná je povinen matce přispívat přiměřeně na úhradu výživy po dobu 2 let a je povinen jí přispívat i na úhradu nákladů spojených s těhotenstvím a slehnutím
-

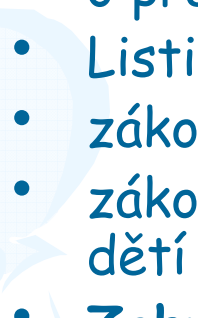

Náhradní rodinná výchova

Sociálně-právní ochrana dětí

jde o nový systém, který poskytuje zvýšenou ochranu státu nezletilým dětem, kde základním hlediskem je zájem a blaho dítěte

Právní úprava:

-
- řada mezinárodních dokumentů (Deklarace práv dítěte, Úmluva o právech dítěte aj.)
 - Listina základních práva a povinností
 - zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí
 - zákon č. 134/2006 Sb., změna zákona o sociálně-právní ochraně dětí
 - **Zahrnuje:**
 - ochranu práva dítěte na příznivý vývoj a řádnou výchovu
 - ochranu oprávněných zájmů dítěte, včetně ochrany jeho jmění
 - působení, která směřují k obnovení narušených funkcí rodiny
-

Náhradní rodinná výchova

Sociálně–právní ochrana dětí

Orgány:

- obce v přenesené a samostatné působnosti
 - krajské úřady
 - ministerstvo práce a sociálních věcí
 - Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí se sídlem v Brně
 - tzv. pověřené osoby (tj. právnické a fyzické osoby, které mohou být pověřené v určitém rozsahu)
 - **Uvedené orgány zejména:**
 - vyhledávají děti, které potřebují pomoc ze strany státu
 - zprostředkovávají náhradní rodinou výchovu dětí
 - soudu podávají zprávy o chování dětí
 - vykonávají funkci kolizního opatrovníka, který zastupuje děti v soudních řízeních
-
-

Literatura

- Zák. č. 94/1963 Sb., zákon o rodině, v úplném znění
- Hrušáková M., Králíčková Z. *České rodinné právo*, Brno: Masarykova univerzita., 2006